

9. Українська мова та література

Волкова І. В.,

**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання,**

Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

Масло О. В.,

**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання,**

Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

Павлусенко Я. І.,

**учитель вищої категорії, старший учитель,
учитель української мови та літератури**

Харківської ЗОШ I-II ступенів № 126

Харківської міської ради Харківської області

м. Харків, Україна

ЗВЕРТАННЯ В ТЕКСТАХ ЗАМОВЛЯНЬ

Духовне надбання українського народу – його мова – є складовими загальнонаціональної картини світу. Мова фольклору із цього погляду становить неабиякий інтерес, оскільки фіксує давні мовні формули, які засвідчують ставлення людини до світу, відчуття в ньому себе.

Замовляння як жанр фольклору ілюструють звертання до птахів, тварин, вітру, зорі, сонця, води, гаю та інших реалій і явищ природи, які сприймалися предками, а багатьма українцями й донині сприймаються як розумні живі істоти.

Дослідження має за мету вивчити звертання замовлянь на матеріалі роману М. Дочинця «Вічник», які ще не були предметом розвідок. А отже, робота є **актуальною**.

У тексті твору звертання виконують експресивну функцію, вона ж є провідною й у тексті самих замовлянь, де введена в конструкцію однорідних членів, прикладок, наприклад: *Зозуле-сестричко, що живеш без свого гнізда, як і я, скажи, скільки мені тут бути?* [2, с. 30]; *Зозулице-зегзице, многоразумна птице, о свого гнізда не має, зате дітей у люди виряджає...* [2, с. 61] та ін.

Звертання, до складу яких входять емоційно-оцінні лексеми, набувають у замовляннях більшого рівня експресії: *Тою ж силою, що повалила тебе, сильний звіре, я теж колись буду стятий ...*[2, с.91]; *Дякую тобі, сокирко, що послужила мені днесь* [2, с. 195] та ін.

Із нашого погляду, важливою стильовою ознакою звертань досліджуваного матеріалу є використання опорних лексем, що вказують на особливий характер взаємин адресанта й адресата. Зауважимо, що серед них не трапляється жодної з відтінком згрубілості, навпаки, вони зазвичай фіксують шанобливе ставлення до співрозмовника: *многоразумна птице, сильний звіре*. Натрапляємо й на такі, що позбавлені прагматики: *Царице, чому та не учиш, аби мене, раба Божого, не кусали?* [2 с.64]; *Олено, забери всіх лютих змій* [2, с. 64] та ін.

Зазначимо, що в аналізованих замовляннях звертання найчастіше оформлено за допомогою іменників та субстантивованих прикметників. Емоційні вигуки при них не зафіксовано.

Зафіксовані звертання апелюють до тварин та міфічних істот, часто називаючи їх на ім'я. Трапляються звертання, ускладнені прикладками, у тому числі й поширеними.

Отже, звертання досліджуваного матеріалу не лише називають певного адресата, але й передають емоційний стан мовця, створюють враження безпосереднього спілкування.

Література

1. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С.К. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. – 475 с.
2. Дочинець М. Вічник / Мирослав Дочинець. – Мукачево : Карпатська вежа, 2013. – 280с.
3. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова / С.Я. Єрмоленко. – К. : Наук. думка, 1987. – 247 с.
4. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / Віталій Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
5. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль / М. М. Пилинський. – К. : Наук. думка, 1976. – 288 с.